

VI SKA SY OCH VI SKA KLIPPA

En bok med några olika textila
slöjdprojekt du kan göra själv
hemma eller i skolan.

Åsa Fredriksson

Innehållsförteckning

Syfröken har ordet

Kill your darlings

Processen

Sömnad

Innan du börjar

Syord ord som dyker upp ibland

Material som nämns i boken

Grejor du kan behöva

Scrunchy/hårsnodd. Hårband

Bucket hat

Sovmask

Fyrkantig tygburk

Vantar

Vetekuddar

Ryggsäckskasse

Pennfodral

Pytteliten väska

Necessärer med variationer

Lappteknik

Vad är lappteknik?

Kudde av kvadrater

Crazy quilt

Lappar med pappskivor

Fotboll av fem- och sexkanter

Blockhusruta

Tygtryck

- Tygtryck är skoj!
- Stämpeltryck
- Monotypi
- Schablontryck
- Limma en bild på tyg

Broderi

- Broderi
- Fritt broderi
- Broderad bild
- Bundet broderi
- Armband med korsstygn
- Jul- eller grattiskort
- Rutpapper

Stickning

- Vad är stickning?
- Hur gör man?
- Stickade tossor
- Halsduk i Fisherman's rib
- Fransar på halsduken
- Stickade togvantar
- Dominostickning

Virkning

- Vad är virkning?
- Hur gör man?
- Mormorsrutor
- Virkade vantar
- Nätkasse

Bokmärken

Vänskapsband

Vänskapsband som lutar åt höger

Vänskapsband som lutar åt vänster

Vänskapsband med V-mönster

Vänskapsband med bokstäver

Vänskapsband med hjärtan

Färga med indigo

Jo, förresten...

Syfröken har ordet

Jag som skrivit den här boken är textillärare och har jobbat i grundskolan i ungefär 20 år. Jag har arbetat med både yngre och äldre elever, men sedan några år tillbaka undervisar jag enbart åk 7 - 9. Tanken med boken är att elever - eller andra intresserade - ska kunna följa instruktionerna på egen hand med lite handledning av sin lärare (eller någon annan som vet hur man gör), men givetvis kan vem som helst som tycker att slöjd är roligt kunna använda den.

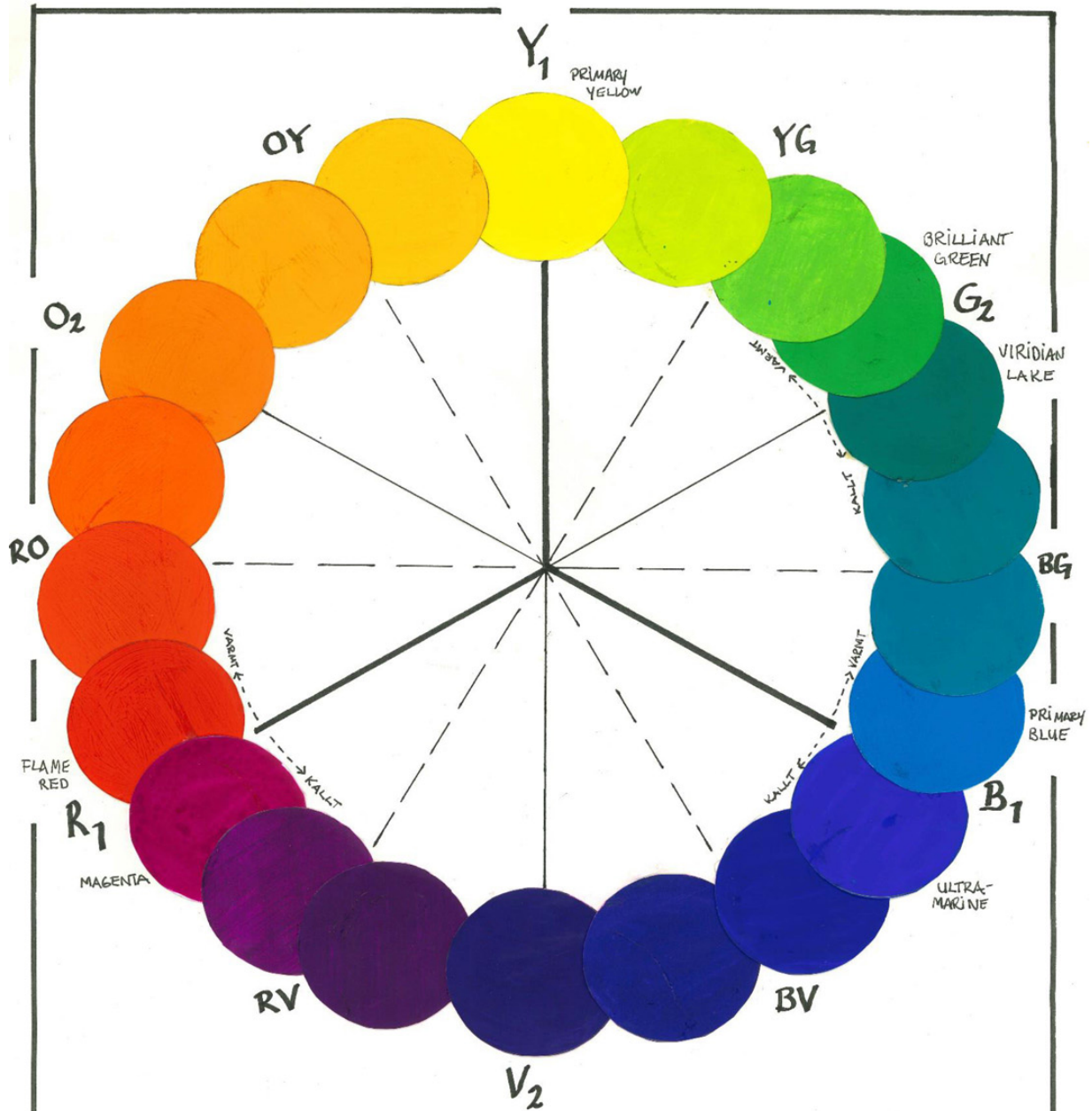
Vill du använda boken som läromedel? Visst kan du det! Jag har valt några enkla nybörjarsaker och några lite svårare saker som kräver lite förkunskaper. Eftersom boken är i A4-format, har jag valt att bara göra små sömnadsprojekt så att mönstren får plats i boken. Min erfarenhet är att elever har väldigt svårt att följa instruktioner om det är mycket text så jag har försökt att fylla ut med bilder och teckningar som ska förklara texten. Vänligen observera att jag *inte* är bildlärare så jag ber om ursäkt om du tycker att jag ritar konstigt.

Jag skulle kunna referera till kurs- och läroplaner eller kanske skriva något om bedömning, men eftersom dessa ändras lite nu och då kanske de styckena i boken skulle bli alltför daterade och bli helt fel efter ett tag. Dessutom får man väl utgå från att "vanligt folk" som använder boken för att de tycker om att handarbete, struntar i vad Skolverket tycker och de lärare och elever som läser boken redan kan kursplanen och bedömningskriterierna utantill? Hur som helst...

Mycket nöje!

Åsa "Slojdawsa" Fredriksson
Textillärare
Solna, oktober 2021

JOHANNES ITTENS FÄRGCIRKEL

Primärfärger: Gult - Y, Rött - R, Blått - B.

Sekundärfärger: Orange - O, Violett - V, Grönt - G.

Tertier färger: Gulgrön - YG, Blågrön - BG etc.

KILL YOUR DARLINGS!

Med "kill your darlings" menas att prova något nytt. Välj inte alltid dina favoritfärger. Prova några du aldrig använt förut. Prova nya stilar och sätt.

I Ittens färgcirkel finns tre primära färger, när de blandas bildas sekundära färger och när de blandas; tertiära. För att få fram nyanser krävs att färgerna blandas med vitt eller svart också.

Lek med färgställningar; varma - kalla, komplementfärger, harmonierande, svart - vitt... Lek!

Monokroma färger - Använd bara en färg, men blanda mörka och ljusa nyanser

Komplementfärger - Använd de färger som är mitt emot varandra i cirkeln, till exempel gul och blå eller röd och grön. Detta framhäver färgerna och får dem att "poppa ut".

Harmonierande färger - Använd några färger som är bredvid varandra; till exempel blå-violett-röd eller gul-orange-röd.

Svart, vitt och grått - Hur kul som helst! Kolla Mary Quants OP-art!

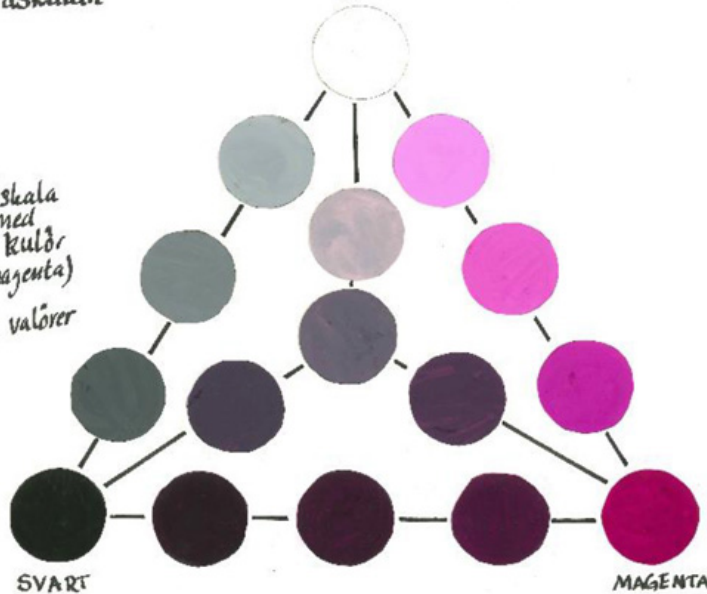
ZINK
WHITE

IVORY
BLACK

Gräskalan

VIT

Gräskala
med
kulör
(magenta)
olika valörer

SVART

MAGENTA

20

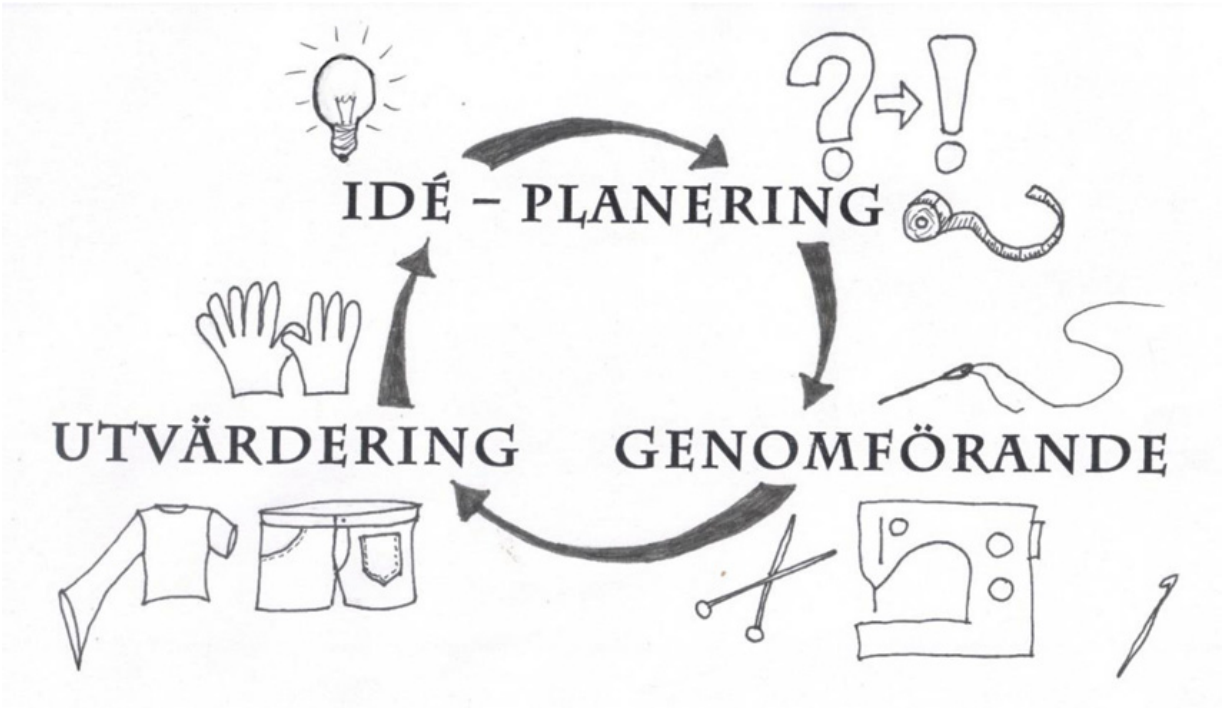
PROCESSEN

Slöjdprocessen, skapandeprocessen, den entreprenöriella tanken... Kalla den vad du vill, men ha den lite i baktankarna när du arbetar. Om du vill att dina arbeten skall bli bra; fundera igenom dem *innan* du börjar!

IDÉ/PLANERING - Vad är det du vill göra? Vilket material behöver du? Kostnad, färg, form, storlek? Hur skall du göra saken; sy, sticka, virka? Har du mönster och material? Tänk igenom och skissa på några förslag innan du börjar. Mät!

GENOMFÖRANDE - Kan du tekniken eller måste du lära dig någon ny teknik innan du börjar? Vilka moment ingår? Kan du be någon om hjälp om du får problem? Finns det hjälp att få i någon bok, på Pinterest, YouTube eller någon annanstans på nätet? Försök alltid att vara så noggrann du kan så blir resultatet såååå mycket bättre än om du bara chansar och gör lite hipp som happ. Mät, sa jag! Visst sa jag att du skulle läsa instruktionen, om det finns någon?

UTVÄRDERING - Hur blev resultatet? Blev det som du tänkt dig? Vad kan du göra bättre nästa gång? Hade resultatet blivit bättre om du läst instruktionen och mätt ordentligt från början? Tro mig; *alla* slarvar med instruktioner och mätningen. Lär av dina misstag. Be om hjälp och råd så att du inte gör om dem. Gör om - gör rätt!

SÖMNAD

INNAN DU BÖRJAR...

Läs alltid igenom hela instruktionen innan du börjar. Förstår du allt som står? Har du alla saker och material? Kan du alla moment? Är det något på mönstret som måste ändras för att resultatet skall bli som du vill ha det?

Rita gärna av sömnadsmönstren på mönsterpapper som är tunt och genomskinligt så att man kan se att rita av ordentligt. Smörpapper kan också fungera om du inte har något mönsterpapper.

Var noga när du ritar av mönstret. Blir det fel här blir det fel på det du syr. Rita av markeringar och tygriktning också. Ingår sömsmån? Skriv gärna det på ditt avritade mönster så att du kommer ihåg det, annars blir det fel när du klipper ut i tyget. Använd gärna tyngder så att mönsterpapperet ligger still när du ritar större saker.

Om det står t ex "1 cm sm ingår" betyder det att det ingår 1 cm sömsmån i ditt mönster. Det, i sin tur, betyder att du skall klippa ut tyget exakt efter mönstret och sedan sy 1 cm in från tygkanten. Om det står "sömsmån ingår ej" måste du lägga till sömsmån när du klipper ut tyget. Då lägger du till 1 cm runtom när du klipper ut. Använd en "piffikus" (måttsticka) eller ett måttband för att mäta ut 1 cm och rita med krita runt så blir det lätt att klippa lagom mycket. Ibland skall sömsmånen vara större, speciellt om man syr kläder, så läs instruktionen innan du börjar. Ingår fållar? Annars måste du lägga till lite för dem också. Skriv upp hur stor sömsmån du har så blir det inte fel.

Nåla fast mönstret på tyget innan du ritar eller klipper något. En del använder tyngder i stället för nålar men då är det lätt att allt flyttar på sig så att allt blir fel, så lämna tyngderna åt proffsen. Använd *inte* tuschpenna när du ritar på tyg! NEJ, sa jag! Tuschpennor har en oförskämd förmåga att kladda av sig och ritar du fel så kan du inte ta bort det, så inga tuschpennor på tyg (om de inte är speciellt för tyg). Använd tygkrita eller *möjligen* blyertspenna. Har du ett mörkt tyg kan du rita med en tvålbit också. Alltså en sådan där hård tvål, inte flytande...

Måste jag säga att man använder papperssaxar till papper och tygsaxar till tyg? Glöm inte det! Det är okej att klippa tyg med papperssaxar, men inte tvärt om.

Hett tips! Trä symaskinen rätt från början så spar du både tid och humör. Om du inte är helt säker; titta i instruktionsboken. Kanske finns det någon liten film på YouTube, rent av?

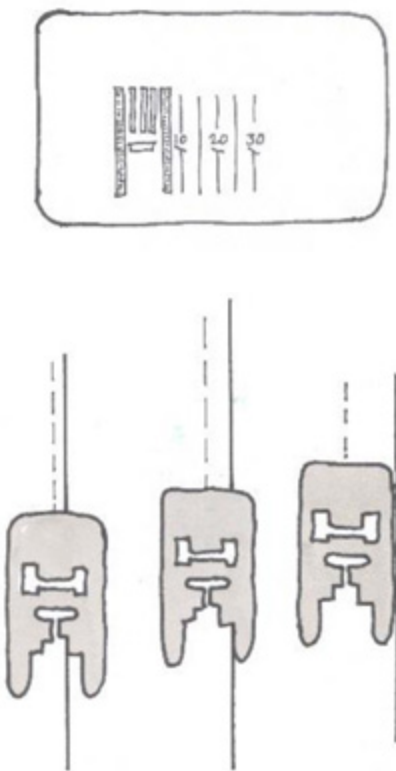
Att lägga ut mönster på tyg kan vara knepigt. Man vill inte slösa på tyg i onödan. Tänk efter före och titta noga i instruktionen och läs på mönsterdelarna. Sömsmån, tygriktning, mot vikt kant... Vilka delar skall klippas i dubbelt tyg och vilka ska du bara ha ett lager tyg när du klipper? Måste du vika om tyget innan du lägger på mönstren? De flesta tyger är vikta så att det har *en* vikt kant, men hur gör du om du behöver *två* vikta kanter?

Mot vikt kant. När du köper tyg är det oftast vikt på mitten – en vikt kant. Bra! Gör inte tabben att lägga mönstret mot den kanten om du behöver lägga fler mönster mot vikt kant så att tyget inte räcker till. Vik om tyget så att mönsterdelen precis får plats mot den vikta kanten, klipp ut, och vik sedan om tyget igen för nästa del som skall vara mot vikt kant.

Eller vik upp tyget och vik om så att du får två vikta kanter, en på var sida.

Att sy ihop två runda saker, till exempel sy på en mudd på en tröja eller kullen på en hatt, kan vara lite stökigt. Det enklaste är att dela (vika) delarna i fyra lika stora delar, markera med nålar och sedan sätta ihop de nålarna först och sedan måtta ihop resten (se Bucket hat eller Necessär).

Använd de mätthjälpmedel som finns på symaskinen. Pressarfoten har små "trappsteg" som du kan följa tygkanten med, så kommer sömmen lika långt in hela vägen. Använd stygnplåtens måttangivelser också. Om du låter tygkanten följa till exempel strecket det står 15 på, kommer sömmen att komma precis 15 mm in på tyget. Se också "pressarfotsbredd".

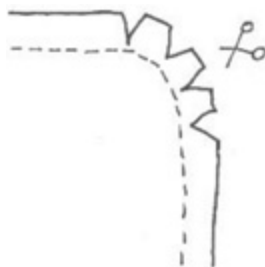

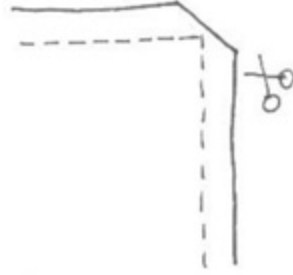
Om man vill sy något i ett svårt eller dyrt tyg kan man sy upp saken i ett billigare "skräptyg" eller sådant där papperstyg först. Det kan man göra om man är osäker på storlekar och vill prova sig fram också, så slipper man slösa på "fintyget". Ett provplagg i "skräptyg" kallas *toille*.

Hur mycket tyg måste du köpa? Tygberäkning är lite knepigt. Ett sätt är att mäta ut ett tänkt tyg på bordet och sedan lägga ut mönsterdelarna på bordet, som att du hade ett tyg där (alltså vikt, så halva bredden). På det viset är det lätt att se hur mycket tyg du behöver. De flesta tyger säljs i 1,40 m, 1,50 m eller möjligen 90 cm bredd.

Om man ska sy svåra saker, saker man är lite osäker på hur sömmen skall vara eller om det är svårt att nåla, kan man *tråckla* ihop delarna innan man syr dem på riktigt. Alltså att man syr ihop delarna med tråckelstygn - lite större förstyggn (ca 1 cm) för hand först och provar hur resultatet blir. När symaskinssömmen är sydd, tar man bort tråcklingen.

Jacka sömsmåner - man klipper små jack i sömsmånen - och klipper av hörn gör man för att det blir finare så helt enkelt. Det är lätt hänt att böjda sömmar eller hörnor blir väldigt knöliga, stramar eller blir ojämna om man inte jackar sömsmånen eller klipper av hörnorna efter att man sytt dem.

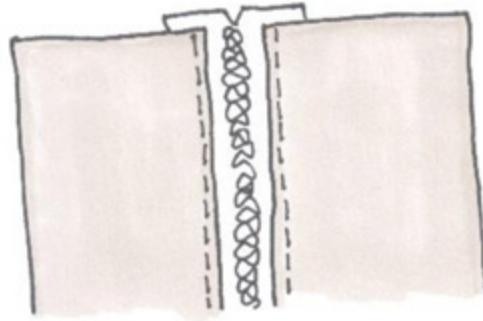
Fäst alltid sömmarna i början och i slutet. Alltså, sätt ner nålen ca 1 cm in på sömmen, backa ut till kanten och sy sömmen. Avsluta med att sy hela vägen ner och sedan backa tillbaka ca 1 cm. Om du syr runda saker, fortsätter du bara ca 1 cm in på sömmen där du började.

Provsy! Det är inte så dumt att provsy i nya material. Kanske blir sömmen snyggare om du förlänger eller förkortar stygnen lite? Kanske måste du ändra trådspänningen? Kolla i symaskinens instruktionsbok om du är osäker, eller prova dig fram. Ska du sy knapphål? Provsy ett knapphål i en provlapp för att se om det är lagom stort och passar din knapp. Samma gäller om det är något du aldrig sytt förut, till exempel rynksöm eller så - prova först på en provlapp.

Återbruk! Du behöver inte gå och köpa en massa tyg bara för att du vill prova att sy några småsaker. Leta fram några gamla kläder, lakan, dukar eller något annat som inte används längre. Gamla jeans är perfekta till hattar, kassar, necessärer eller vad du nu kan hitta på. Fråga först, innan du går loss i familjens garderober. Kanske kan du hitta något bra att sy om i någon affär som säljer begagnade kläder och textilier billigt?

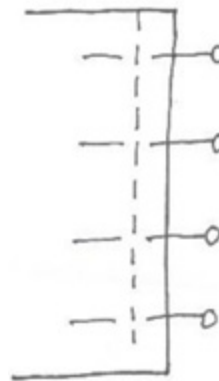
SY-ORD SOM DYKER UPP IBLAND

Rätsida	Tygets "framsida" (på de tecknade bilderna i boken är rätsidorna grå)
Avigsida	Tygets "baksida"
Sömsmån	Den lilla tygremsan som "blir över" mellan kanten på tyget och sömmen när man syr. Alltså det man lägger till runt mönstret när man klipper ut för att saken/plagget ska bli i rätt storlek. Om man har klippt med 1 cm sömsmån så ska man sy med 1 cm sömsmån, annars stämmer inte storleken.
MVK	Mot vikt kant. För att inte pappersmönstren ska bli hur stora som helst, ritar man ofta bara halva delen (t ex ett halvt framstycke), sedan lägger man mönsterdelen mot en vikt tygkant så att när man klipper ut delen, blir den dubbelt så stor (ett helt framstycke). Kan ibland kallas "tygvikning" på vissa mönster.
MB/MF	Mitt bak/Mitt fram
Stickning	Nu pratar vi inte om det där man gör med stickor och garn. Nu pratar vi om sömmen som dels är dekoration, men också för att delarna ska hålla sig på plats. Ibland kallar vi den "snyggsömmen", lite skojsigt, sådär...

Tvärnåla

Nåla tvärs över kanten, inte längs med kanten. Då kan du sy över knappnålarna utan att de fastnar i maskinen (oftast i alla fall). Många plockar bort knappnålarna vartefter de syr för att spara på symaskinsnålen som slits av att sy över knappnålar.

Tyg- eller trådriktning

På en del mönster finns en lång pil. Pilen visar

tygriktningen, dvs på vilken ledd mönstret skall ligga på tyget. Pilen skall alltid vara parallell med stadkanten. Använd gärna måttband så att det verkligen blir rakt. Om man inte följer tygriktningen kan plagget vrida eller dra sig på ett konstigt sätt. Kanske känner du igen det från vissa jeans? Ibland vill

sidsömmen liksom "vandra" framåt eller bakåt.

Stadkant

Den där kanten som är längst ut på vävda tyger, alltså ytterkanten som inte rispar.

Zick zacka

Man zick zackar kanter för att tyget inte skall rispa upp sig. Stadkanter behöver inte zick zackas. Man zick zackar alltid längst ut på kanten, *inte* en centimeter in.

Pressarfotsbredd

Kanten på pressarfoten följer kanten på tyget när du syr (sömmen kommer ca 7 mm in på tyget).

Tråckla

När man tråcklar syr man ihop delarna för hand för att man skall kunna prova